

Отримано 04.12.2024
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.077
д.п.н., проф. Петрюк Ж.В.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.077 у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Факультету психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти
Петрочко Жанні Василівні

Відгук

офіційного опонента Гевчук Наталії Сергіївни, кандидата педагогічних наук,
завідувача кафедри соціальної роботи Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка про дисертацію
Котелевець Анастасії Михайлівни «Розвиток соціальної активності студентів
у волонтерській діяльності», подану на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота

1. Актуальність дисертаційного дослідження

В умовах сучасних суспільних викликів особливої значущості набуває проблема розвитку соціальної активності студентської молоді. Трансформації, що відбуваються в українському суспільстві, зумовлюють нові вимоги до підготовки кваліфікованого фахівця, високоморальної, зрілої, самореалізованої особистості з чіткою життєвою позицією. Дослідження набуло особливої актуальності у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в Україну, що відбулося 24 лютого 2022 року. Як показує практика, волонтери здатні протистояти російському вторгненню не лише через генерацію ресурсів для цивільного населення та ЗСУ, а й завдяки своїй активній громадянській позиції транслуючи усьому світові, що Україна – сильна держава з соціально активним населенням. Широ актуальність роботи свідчить висвітлення даного питання у нормативно-правових, зокрема положеннями «Національної молодіжної стратегії до 2030 року», Закону України «Про волонтерську діяльність», Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Котелевець Анастасією Михайлівною: вперше: здійснено комплексне дослідження проблеми розвитку соціальної активності студентів через волонтерську діяльність; обґрунтовано та експериментально перевірено соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності студентів; розроблено інструментарій оцінювання рівнів соціальної активності студентів; систематизовано практичний досвід волонтерської діяльності студентів в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення; уточнено: зміст поняття «розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності»; характеристики рівнів соціальної активності

студентів (низький, середній, високий); набули подальшого розвитку: форми та методи організації волонтерської діяльності в закладах вищої освіти; підходи до стимулювання соціальної активності студентської молоді.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації полягає у: збагаченні теорії соціальної роботи положеннями щодо розвитку соціальної активності студентів; розширенні наукових уявлень про потенціал волонтерської діяльності у формуванні соціально активної особистості; систематизації зарубіжного та вітчизняного досвіду організації волонтерства у закладах вищої освіти.

Практичне значення результатів дослідження визначається: розробкою та впровадженням програми розвитку соціальної активності студентів; створенням методичного забезпечення для підготовки студентів до волонтерської діяльності; можливістю використання матеріалів дослідження у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується: належною методологічною базою дослідження; використанням комплексу взаємодоповнюючих методів; репрезентативною вибіркою (335 студентів); якісною статистичною обробкою отриманих даних; позитивними результатами експериментальної перевірки.

Достовірність результатів дослідження забезпечується чіткістю вихідних методологічних позицій, використанням надійних діагностичних методик, поєднанням якісного та кількісного аналізу емпіричних даних.

За результатами дослідження розроблені модулі до робочих програм навчальних дисциплін «Практикум із розвитку волонтерства та соціальної згуртованості в громаді» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальна адвокація» та «Практикум із розвитку лідерства та волонтерства в молодіжному середовищі» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальна педагогіка». Дані робочі програми висвітлені у додатках дисертації.

Матеріали дослідження Анастасії Котелевець можуть бути використані у освітньому процесі закладів вищої освіти; змісті освітніх компонентів для здобувачів вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота за освітніми програмами «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка» та «Соціальна адвокація».

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає у належному та всебічному аналізі базових понять дослідження крізь призму філософії, соціології, психології, педагогіки та соціальної роботи, аналізі нормативних документів та законодавчих актів. Дисертація Анастасії Михайлівни Котелевець засвідчує що здобувачка вільно оперує актуальними методологічними підходами аналізу, систематизації та узагальнення матеріалу, що дозволило відобразити актуальну ситуації стану розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності. Джерельна база налічує 208 найменувань, 89 з яких іноземними мовами.

Наукові положення, висновки дослідження оцінюємо як теоретично, методично й емпірично обґрунтовані та достовірні.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Дисертаційне дослідження Анастасії Котелевець вирізняється високим рівнем виконання поставлених завдань. Мета роботи чітко визначена, а для її досягнення були обґрунтовано сформульовані завдання та обрані ефективні наукові методи. Текст дисертації, поданий до опонування, свідчить про глибоку методологічну підготовку авторки, результативність практичного застосування отриманих даних та опанування необхідних компетенцій, що відповідають вимогам до ступеня доктора філософії.

Наукову роботу виконано відповідно до наукової теми Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка «Особистість в 23 умовах суспільних трансформацій сучасної України» (2016–2021 рр., державний реєстраційний номер 0110U002960) і наукової теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Соціалізація вразливих груп населення в контексті розвитку територіальних громад в Україні» (2021–2026 рр., державний реєстраційний номер: 0121U112043).

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Основні положення та результати дослідження мають ґрунтовну апробацію, результати дисертаційного дослідження висвітлено у 23 наукових публікаціях, із них 11 – одноосібних, 12 – у співавторстві. Зокрема: 7 статей (з них 3 у співавторстві) у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття (у співавторстві) у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection; 15 наукових публікацій (з них 8 у співавторстві), у яких додатково висвітлено результати дисертації. Також Анастасія Котелевець взяла участь у 15 конференціях різного рівня де висвітлювала практичні результати під час доповідей та презентації тез.

Засвідчені дані відображають високу вмотивованість дисертантки як дослідника й науковця, відкритість, активність і бажання долучити до розв'язання означеної проблеми широку наукову спільноту, поширити свої наукові доробки для використання у практиці іншими дослідниками та практиками.

Наукові результати дисертації у наукових публікаціях висвітлено повною мірою, повною мірою відповідає чинним вимогам і навіть перевищує їх.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Структура роботи відзначається логічністю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань наукового

пошуку. Всі дослідницькі завдання достатньою мірою знайшли своє розв'язання в дисертації. Усіх формальних вимог у роботі дотримано.

Назви розділів і підрозділів відображають постановку конкретних наукових проблем, які дисертантка визначила у дослідницьких завданнях.

У першому розділі дисертації висвітлено теоретичні основи соціальної активності, проведено аналіз наукової літератури, окреслено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Розглянуто міждисциплінарні підходи до вивчення соціальної активності, зокрема її філософські, соціологічні, психологічні та педагогічні аспекти. Уточнено сутність понять «розвиток соціальної активності особистості» та «розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності», акцентуючи увагу на формуванні знань, навичок і мотивації, необхідних для суспільного самоствердження й позитивних соціальних змін. Проаналізовано роль волонтерської діяльності у формуванні лідерських якостей студентів та зарубіжний і український досвід організації студентського волонтерства.

Другий розділ присвячений методології дослідження та пошуковому етапу експерименту. Визначено та обґрунтовано соціально-педагогічні умови, необхідні для ефективного розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності у закладі вищої освіти, а саме: стимулювання розвитку соціальної активності; залучення студентів до участі у волонтерських ініціативах закладу вищої освіти; визнання здобутків соціально активних студентів у закладі вищої освіти. Для кожної умови визначено шляхи, що сприяють успішному впровадженню зазначених умов. Визначено критерії (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний) та показники, завдяки яким відстежено процес розвитку соціальної активності студентів за трьома рівнями (низький, середній, високий).

У третьому розділі описано результати експерименту з впровадження соціально-педагогічних умов розвитку соціальної активності студентів. Проаналізовано особливості реалізації запропонованих заходів і їхній вплив на зростання рівня соціальної активності. Підтверджено ефективність розробленої програми в підвищенні середнього та високого рівнів активності студентів.

Висновки дисертації є ґрунтовними та переконливими, вони повною мірою віддзеркалюють основні результати та відповідають проставленим завданням.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Аналіз тексту дисертації Анастасії Михайлівни Котелевець дає підстави стверджувати, що здобувачка дотрималася вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

1. Дисертаційне дослідження значно б збагатилося, якщо б автор не лише проаналізувала міжнародний досвід розвитку студентського волонтерства, а й надала більш ґрунтовні власні рекомендації щодо можливостей його адаптації в українських закладах вищої освіти у параграфі 1.3. «Характеристика зарубіжного та українського досвіду щодо розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності».

2. Високо оцінюючи значущість запропонованого та впровадженого інструментарію дослідження, розробленого Анастасією Михайлівною, доцільно було б приділити більше уваги обґрунтуванню та розробці системи кількісних і якісних показників для оцінювання волонтерської діяльності, а також методик моніторингу розвитку соціальної активності студентів. Крім того, робота значно б виграла, якби детальніше були представлені результати застосування зазначених методик.

3. У дисертаційному дослідженні Анастасії Котелевець, на сторінці 144, розглядається роль закладів вищої освіти у розвитку соціальної активності студентів (рис. 2.10). Вважаємо доцільним надати більш розгорнутий опис зазначеної взаємодії, а також конкретизувати, як цей аспект був інтегрований здобувачкою у процес розробки соціально-педагогічних умов, представлених у роботі.

4. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби Анастасія Михайлівна детальніше описала у основному тексті дисертації зміст заходів, які були впроваджені у межах реалізації Програми розвитку соціальної активності студентів. Програма детально описана у додатку Д, проте в основному тексті, на нашу думку не було висвітлено належним чином її реалізацію.

Усі представлені міркування не мають характеру зауважень, а є роздумами з приводу актуальної проблематики дисертаційної роботи Котелевець Анастасії Михайлівни.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Аналіз дисертації дає всі підстави стверджувати, що дослідження є самостійним, комплексно цілісним, завершеним, має важливе і теоретичне, і практичне значення та заслуговує на увагу. Відтак, можна зробити висновок, що дисертація «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» за актуальністю, сучасним методологічним рівнем виконання, новизною концептуальних ідей, обґрунтованістю наукових положень і практичним значенням отриманих результатів, повнотою викладу в опублікованих працях відповідає галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Котелевець Анастасії Михайлівни «розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а авторка роботи заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Наталія ГЕВЧУК

